GLOBALLASHUV JARAYONIDA YOSHLAR MA'NAVIYATI

Tillayev Bobomurod Abduvoxobovich
Namangan davlat pedagogika instituti
Phd. katta o'qituvchi
Telefon 9989887050719
daminjonovsanjarbek94@gmail.com
Daminjonov Sanjarbek Zafarjon o'g'li
Namangan davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy Fanlar fakulteti
Milliy g'oya ma'naviyat asoslari
va huquq ta'limi yo'nalishi
Mig' Au -23 guruh talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24456485

Annotatsiya. Maqolada globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviyatining shakllanishi va uni himoya qilish masalalari tahlil etiladi. Axborot oqimining kuchayishi, ommaviy madaniyat ta'siri va ijtimoiy tarmoqlarning yosh avlod dunyoqarashiga ijobiy hamda salbiy ta'sirlari yoritiladi. Muallif milliy qadriyatlar, oila, ta'lim muassasalari va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning yoshlar tarbiyasidagi o'rnini asoslaydi. Shuningdek, mafkuraviy immunitetni mustahkamlash, tanqidiy fikrlash va axborot madaniyatini rivojlantirish bo'yicha amaliy takliflar beriladi. Tadqiqot natijalari yoshlarda vatanparvarlik va milliy o'zlikni anglash tuyg'usini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: globallashuv, yoshlar, ma'naviyat, milliy qadriyatlar, mafkuraviy immunitet, axborot madaniyati, ommaviy madaniyat, tarbiya, milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik.

XXI asr insoniyat taraqqiyotida axborot texnologiyalari jadal rivojlangan davr sifatida tarixga kirmoqda. Globallashuv iqtisodiyot, siyosat, madaniyat va ta'lim sohalarini bir-biriga yaqinlashtirib, davlatlar o'rtasidagi chegaralarni nisbatan shartli qilib qo'ydi. Bu jarayon yangi imkoniyatlar bilan birga jiddiy xatarlarni ham keltirib chiqardi. Ayniqsa, yoshlar ma'naviyatiga ta'siri kuchli bo'lmoqda, chunki aynan yosh avlod yangiliklarga eng tez moslashadi va tashqi ta'sirga eng ochiq qatlamdir.

Ma'naviyat insonning ichki dunyosi, qadriyatlari, e'tiqodi va ma'suliyat tuyg'usini ifodalaydi. Yoshlar ma'naviyati esa jamiyat kelajagining poydevoridir. Shu bois globallashuv sharoitida uni asrash va rivojlantirish dolzarb vazifaga aylangan[1].

Globallashuv yoshlarga bilim olish uchun keng yo'l ochdi. Bugun Samarqanddagi talaba xorijiy universitetning ochiq onlayn kursida o'qishi, Toshkentdagi dasturchi xalqaro loyihada ishtirok etishi mumkin. Xorijiy tillarni o'rganish imkoniyati kengaydi: ko'plab yoshlar ingliz, koreys, nemis yoki yapon tillarini mustaqil o'zlashtirmoqda. Bu ularning dunyoqarashini boyitib, kasbiy salohiyatini oshiradi[2].

Shuningdek, globallashuv o'zbek madaniyatini jahonga tanitishga ham xizmat qilmoqda. Navro'z bayrami, atlas va adras liboslari, o'zbek oshi kabi qadriyatlar ijtimoiy tarmoqlar orqali xalqaro auditoriyaga yetib bormoqda. Bu esa yoshlarda o'z madaniyatidan faxrlanish tuyg'usini kuchaytiradi.

Biroq globallashuvning har bir natijasi foydali emas. Birinchi xavf ommaviy madaniyatning begona qadriyatlarni singdirishidir. Masalan, ayrim yoshlar xorijiy ashulachilar va serial qahramonlariga ko'r-ko'rona taqlid qilib, kiyinish va muomala madaniyatida milliy qadriyatlarimizga zid xulq-atvorni namoyon

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

qilmoqda. Taqlid o‘z-o‘zidan yomon emas, ammo u tanqidiy fikrsiz, o‘z o‘zligini yo‘qotish hisobiga bo‘lsa, xavfli tus oladi.

Ikkinchi xavf ijtimoiy tarmoqlar bilan bog‘liq. Ko‘plab yoshlar kunning bir necha soatini TikTok, Instagram va Telegram kabi platformalarda o‘tkazadi. Tez shuhrat va ko‘p "layk" olish istagi ba'zan xavfli "challenge"larga, sun'iy turmush tarziga va o‘zini boshqalar bilan doimiy solishtirishga olib keladi. Natijada yoshlarda qoniqmaslik, tushkunlik va bo‘shliq hissi kuchayishi mumkin[3].

Uchinchi xavf mafkuraviy tahdidlardir. Internetda tarqalayotgan soxta xabarlar, ekstremistik g‘oyalar va yolg‘on ma'lumotlar yoshlarning ongini egallashga urinadi. Tajriba shuni ko‘rsatadiki, hayotiy bilimi va mustahkam e'tiqodi bo‘lmagan yosh bunday targ‘ibotga tezroq aldanadi.

Bunday sinov bizning xalqimiz uchun yangi emas. XX asr boshida jadidlar, ya'ni Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat va Abdulla Avloniy kabi ma'rifatparvarlar xalq oldida turgan eng katta vazifa ma'rifat ekanini anglab yetgan edilar. Ular yangi usul maktablari ochib, yoshlarni zamonaviy ilmlar bilan qurollantirishga harakat qildilar, shu bilan birga milliy o‘zlikni saqlashni ham unutmadilar. Avloniyning "Turkiy Guliston yohud axloq" asarida axloq tarbiyasi barcha ezgu ishlarning asosi sifatida ko‘rsatilgani bejiz emas. Bu tajriba bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotgani yo‘q: yangilikni qabul qilish va ildizlarni asrash bir-biriga zid emas, balki bir-birini to‘ldiradi[4].

Birinchidan, oila tarbiyasining o‘rni beqiyosdir. Farzand ilk axloqiy qoidalarni oilada o‘rganadi. Ota-onaning shaxsiy namunasi, kitob o‘qish va o‘zaro hurmat muhiti bolaning dunyoqarashiga eng kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Telefonni qo‘yib, farzand bilan suhbatlashishga vaqt ajratish oddiy, ammo samarali usuldir.

Ikkinchidan, ta’lim muassasalari faqat bilim bermasdan, tarbiya ham berishi lozim. Darslarda Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Imom Buxoriy, Ibn Sino kabi allomalar merosini zamonaviy hayot bilan bog‘lab o‘rgatish yoshlarda g‘urur uyg‘otadi.

Munozara to‘garaklari, kitobxonlik tanlovlari va "Yoshlar kuni" munosabati bilan o‘tkaziladigan tadbirlar yosh avlodning faolligini oshiradi.

Uchinchidan, mahalla institutining imkoniyatlaridan foydalanish kerak. Mahalla yosh avlodni jamiyatga yaqinlashtiradigan, oqsoqollar nasihati va jamoaviy mehr orqali tarbiya beradigan noyob tizimdir.

To‘rtinchidan, axborot madaniyati va media savodxonligini shakllantirish zarur. Yoshlar axborotning manbasini tekshirishni, soxta xabarni haqiqatdan ajratishni va internetda xavfsiz harakatlanishni o‘rganishi kerak. Har bir xabarni ulashishdan oldin "Bu qayerdan olingan? Kim yozgan? Maqsadi nima?" degan savollarni berish odatga aylanishi lozim.

Beshinchidan, yoshlarni foydali mashg‘ulotlarga jalb etish muhim. Sport, san'at, volontyorlik, kasb-hunar va tadbirkorlik bilan band yosh salbiy ta'sirga kamroq berilib, o‘zida mas'uliyat va maqsadga intilish tuyg‘usini rivojlantiradi[5].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, globallashuvni to‘xtatib bo‘lmaydi va bunga hojat ham yo‘q. Muhimi, undan oqilona foydalanib, yoshlarni uning xavfli oqibatlaridan himoya qila olishdir. Buning uchun oila, maktab, mahalla va davlat birgalikda harakat qilishi lozim. Mustahkam ma’naviyatga ega, o‘z tarixi bilan faxrlanadigan, dunyoni tanqidiy idrok etadigan yosh avlod esa har qanday tashqi bosimga dosh bera oladi va yurtimiz kelajagini ishonchli qo‘llarga topshiradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Toshbekova M.X. Globallashuv sharoitida mafkuraviy to‘qnashuv va oqibatlari // Farg‘ona davlat universiteti ilmiy xabarlari. – Farg‘ona, 2022. – №3. – B. 50–57.
2. Saparov B. va boshq. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda jadidchilik g‘oyalarining o‘rni // Harbiy pedagog. – 2024. – T. 1. – №2. – B. 46–52.
3. Yo‘ldoshboyev M. Yoshlar dunyoqarashini yuksaltirishning nazariy-metodologik asoslari // Pedagogika i psixologiya v sovremennom mire: teoreticheskie i prakticheskie issledovaniya. – 2024. – T. 4. – №11 (Special Issue). – B. 306–313.
4. Globallashuv sharoitida yoshlar innovatsion tafakkurini yuksaltirishning ijtimoiy-falsafiy muammolari: xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari to‘plami (Jizzax, 2023-yil 7-iyun). – Jizzax, 2023. – 374 b.
5. Masharipova G.K., Xo‘janova T.J. Ma’naviyatshunoslik. – T.: Fan ziyosi, 2022.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.